

รายงานการพบนกพังก้างเตยหางยาว (Marsh Grassbird) ครั้งแรกในประเทศไทย

ณ พื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์

วราพล พนมวงศ์เกษม และไกรรัตน์ เอี่ยมอำไพ

Waraphon Panomwongkasem and Krairat Eiamampai

วราพล พนมวงศ์เกษม และไกรรัตน์ เอี่ยมอำไพ. 2562. รายงานการพบนกพังก้างเตยหางยาว (Marsh Grassbird) ครั้งแรกในประเทศไทย ณ พื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์. หน้า 147 - 151. ใน ผลงานวิจัย และ รายงานความก้าวหน้างานวิจัย ประจำปี 2562. กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. กรุงเทพฯ.

คำนำ

ประเทศไทยตั้งอยู่ในเส้นทางการบินอพยพของนกเส้นทางบินเอเชียตะวันออก - ออสเตรเลีย (East Asian – Australasian Flyway : EAAF) ปัจจุบันพบนกอพยพเข้ามาในประเทศไทยไม่ต่ำกว่า 326 ชนิด อพยพเข้ามาในประเทศไทย ในช่วงนอกฤดูผสมพันธุ์ (Non-breeding season) ในการศึกษาการอพยพในประเทศไทย นอกเหนือจากการสำรวจ นับประชากร ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลด้านประชากร ด้านการกระจาย และการติดตามในด้านนิเวศวิทยาแล้วนั้น ยังมีการศึกษา ด้วยเทคนิคการจับนก โดยวิธีที่ได้รับการนำไปใช้กันมากที่สุด คือ วิธีการใช้ตาข่ายดักนก (Mist net) ซึ่งจะได้ข้อมูลในด้าน สันฐานวิทยา ข้อมูลด้านพันธุกรรม และยังสามารถเก็บข้อมูลในส่วนของโรคระบาดที่ติดมากับตัวนก เป็นการเฝ้าระวัง การเกิดโรคระบาดได้อีกทางหนึ่ง และนกที่จับได้ จะถูกนำไปใส่ห่วงขา (Ring) เป็นการยืนยันตัวตนของนกแต่ละตัว เมื่อนกตัวดังกล่าวถูกจับได้อีกครั้งในอนาคต จะได้เป็นข้อมูลในส่วนของการเคลื่อนย้ายของประชากรนกอพยพ ชนิดนั้น และเป็นอีกเทคนิคการศึกษาที่ทำให้พบนกชนิดใหม่ครั้งสำคัญของประเทศไทย (New record) ในหลายๆ ครั้ง (กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า, 2553)

การศึกษาปักษีวิทยาโดยการใส่ห่วงขาในพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด ภายใต้การดำเนินงานของสถานีวิจัยสัตว์ป่า บึงบอระเพ็ด เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงชนิดนก รวมไปถึงความเข้าใจเกี่ยวกับช่วงเวลาของนกที่เข้ามาใช้ประโยชน์ ในพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดทั้งนกอพยพและนกประจำถิ่น โดยที่ผ่านมาพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดเป็นพื้นที่ที่พบนกชนิดใหม่ ของประเทศไทยมาแล้วหลายครั้ง และในช่วง 12 ปีมานี้ มีรายงานการพบนกชนิดใหม่ของประเทศไทยถึง 2 ครั้ง โดยครั้งแรก คือ ในวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ได้พบนกพังก้างเตยหางยาว จากการวางตาข่ายดักนกบริเวณเกาะวัด ซึ่งเป็นเกาะอยู่ทางทิศตะวันออกของบึงบอระเพ็ด และอีกครั้งในปีเดียวกัน ในวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ได้มีการพบ นกชนิดใหม่ของประเทศไทยอีกครั้ง คือ นกเป็ดผิวดำ จากการพบเห็นของเจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด ซึ่งกำลังปฏิบัติงานทางเรืออยู่ในบึงบอระเพ็ด นับเป็นการพบนกชนิดใหม่ของประเทศไทยสองครั้งสำคัญในปีเดียวกัน และ เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2562 คณะวิจัยตามโครงการฯ ได้พบนกชนิดใหม่ของประเทศไทยอีกครั้งในรอบ 12 ปี ในพื้นที่ ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด นั่นคือ นกพังก้างเตยหางยาว (Marsh Grassbird) เป็นอีกครั้งที่พบนกชนิดใหม่ของประเทศไทย ในพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด

รายงานการพบนกพงตึกแดนหางยาว (Marsh Grassbird : *Locustella pryeri*)

วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2562 คณะเจ้าหน้าที่ของสถานีวิจัยสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด นำโดยคุณณัฐพงศ์ จันทะนะ และคุณฉัตรกานต์ งามฉลวย ผู้ช่วยนักวิจัย พร้อมด้วยคุณศุภศักดิ์ชัย สนธิรักษ์ คุณกฤษราม ปั่นชูศรี และคุณสุรศักดิ์ เขียวขำ เจ้าหน้าที่สถานีฯ ปฏิบัติงานในโครงการการศึกษาปักษีวิทยาโดยการใส่ห่วงขาในพื้นที่ ชุมน้ำบึงบอระเพ็ด บริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าแหลมตาเส้ง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด ซึ่งพื้นที่บริเวณที่วาง แนวตาข่ายดักนกมีลักษณะเป็นดงหญ้าที่บึง อยู่ชายขอบน้ำของบึงฯ มีชนิดหญ้าเด่น คือ พง (*Saccharum* sp.) เล่า (*Saccharum spontaneum*) และแขม (*Phragmites karka*) มีไม้ยืนต้นขึ้นปะปนกระจายตัวห่างๆ และเมื่อ เวลา 7:00 น. โดยประมาณ ได้พบนกชนิดหนึ่งติดตาข่ายดักจับนก (Mist net) โดยเป็นนกพงตึกแดน ที่มีลักษณะ ไม่เหมือนนกพงตึกแดนท้ายทอยสีเทาซึ่งพบบ่อยในพื้นที่ของบึงบอระเพ็ด กล่าวคือ สีของขนปกคลุมลำตัวส่วนบน ที่เป็นสีน้ำตาลอมเหลืองดูสว่างกว่าตัดกับลายริ้วสีน้ำตาลออกดำเข้มที่ดูเข้มกว่า สีขนปกคลุมบริเวณใต้คางไล่ไป จนถึงอกและท้องมีสีเหลืองอ่อนสว่างกว่าและไม่มีลายริ้ว ตะโพกมีริ้วลายดำ และที่สำคัญ คือ มีความยาวหาง ที่ยาวกว่าและขนาดตัวที่เล็กกว่านกพงตึกแดนท้ายทอยสีเทาอย่างเห็นได้ชัด กระทั่งนำรูปถ่ายนกชนิดดังกล่าว ไปปรึกษากับทางคุณอายุวัฒน์ เจริญวัฒนกนก และคุณเจริญชัย โตไธสง จึงพบว่านกชนิดนี้ คือนก Marsh Grassbird (*Locustella pryeri*) ซึ่งในภายหลังคณะกรรมการพิจารณาข้อมูลนกไทยบัญญัติให้ใช้ชื่อสามัญภาษาไทยว่า “นกพงตึกแดนหางยาว” โดยนกพงตึกแดนหางยาวตัวนี้ ได้ถูกใส่ห่วงขาโดยมีรหัสห่วงขา DNP 2A87362 และการพบ นกชนิดนี้ นับได้ว่าเป็นการพบครั้งแรกในประเทศไทยและในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตารางที่ 1 รายละเอียดข้อมูลชีวสัณฐานนกพงตึกแตนหางยาว (*Locustella pryeri*) รหัสห้วงขา DNP 2A87362

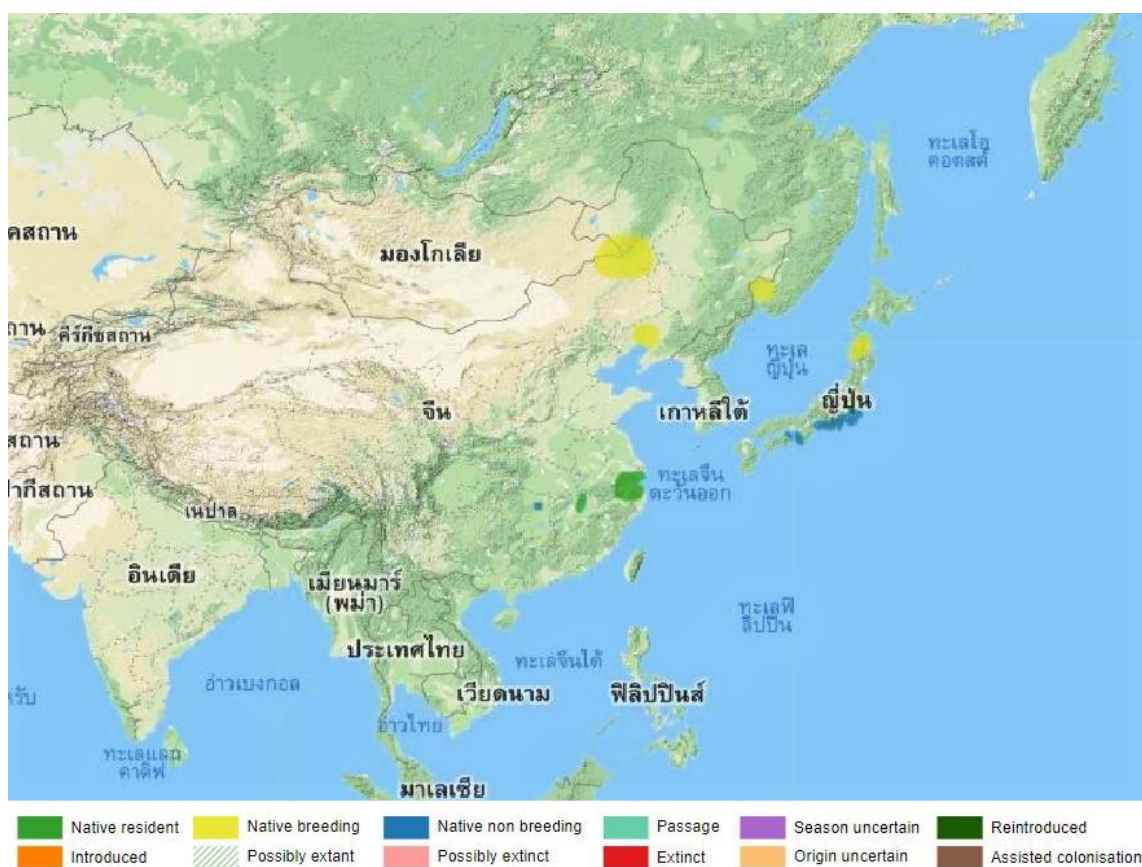
Wing (mm.)	Total head (mm.)	Bill depth (mm.)	Bill to skull (mm.)	Tarsus (mm.)	Hind claw (mm.)	Tail (mm.)	Weight (g.)	Moult
58	27.7	2.8	12.5	19.5	5.6	62	10.4	0 ¹⁰

ตารางที่ 2 รายละเอียดข้อมูล Wing formula นกพงตึกแตนหางยาว (*Locustella pryeri*) รหัสห้วงขา DNP 2A87362

P1 (mm.)	WP	P1 - P2 (mm.)	P1 - WP (mm.)	PP (mm.)	Tail grad (mm.)	P2 comp	Emargination
+ 7	P4 - P5	16.5	26.2	7.2	20.8	P8-P9	P3 - P5

นกพงตึกแตนหางยาว (Marsh Grassbird) ชื่อวิทยาศาสตร์ *Locustella pryeri* เป็นนกในอันดับนกจับคอน (ORDER Passeriformes) วงศ์นกพงตึกแตน (FAMILY Locustellidae) (del Hoyo and Collar, 2016) มีลักษณะทั่วไปเป็นนกพงตึกแตนขนาดกลาง ส่วนบนของลำตัวมีสีน้ำตาลอมเหลืองอ่อนและมีลายริ้วสีดำกระจายทั่ว โดยเฉพาะตะโพกมีลายดำเห็นได้ชัด ยกเว้นบริเวณหน้าผาก มีคิ้วสีอ่อนชัดไม่ชัดเจนมากนัก ขนหางสีน้ำตาลอมเหลืองอ่อน และมีสีเข้มขึ้นบริเวณที่ติดกันขนหาง สีข้างมีสีเหลืองอ่อนชัดและมีสีเข้มขึ้นไปจนถึงส่วนล่างของลำตัว ขนคลุมใต้ขนหางมีสีเหลืองอ่อนสว่าง (International Union for Conservation of Nature [IUCN], 2017) ลักษณะพฤติกรรม คือ มีนิเวศวิทยาโดยเลือกลักษณะถิ่นที่อยู่อาศัยและทำกิจกรรมบริเวณแหล่งน้ำจัดในแผ่นดินที่มีพืชจำพวก กก หรือ อ้อ ขึ้นปกคลุม เช่น หนอง บึง และป่าพรุ เป็นต้น โดยในช่วงฤดูผสมพันธุ์

จะเลือกทำรังบริเวณที่มีพืชจำพวกกกหรืออ้อขึ้นอยู่หนาแน่นและมีพืชที่มีลักษณะลำต้นสูงชันปะปนเพื่อเป็นที่เกาะในการส่งเสียงร้อง (Takahashi *et al.*, 2013)

ภาพจากเว็บไซต์ BirdLife International; <http://www.birdlife.org/>

นกพงตักแตนหางยาว มี 2 ชนิดย่อย ได้แก่ *L. p. sinensis* หรือ Chinese Grassbird พบทางตะวันออกของประเทศจีน ทางตะวันออกของประเทศมองโกเลีย และทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศรัสเซีย และนอกฤดูผสมพันธุ์จะพบทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน และ *L. p. pryeri* หรือ Japanese Grassbird พบทางตอนกลางของประเทศญี่ปุ่น และนอกฤดูผสมพันธุ์จะพบทางตอนใต้ของญี่ปุ่น (del Hoyo and Collar, 2016) มีสถานภาพใกล้ถูกคุกคาม (Near threatened : NT) ตามสถานภาพ IUCN (International Union for Conservation of Nature) (International Union for Conservation of Nature; IUCN, 2017) โดยทั่วทั้งโลกมีประชากรอยู่ 10,000 - 15,000 ตัวโดยประมาณ และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงและความเสื่อมโทรมของสภาพถิ่นที่อยู่อาศัย ทั้งพื้นที่ในการผสมพันธุ์และพื้นที่รองรับการอพยพในช่วงนอกฤดูผสมพันธุ์ (IUCN, 2017)

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า. 2553. **คู่มือเรื่องนกอพยพ**. สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ.

del Hoyo, J. & Collar, N.J.. 2016. **Illustrated Checklist of The Birds of The World volume 2**. Ingoprint, S.A., Bcelona.

International Union for Conservation of Nature. 2017. **The IUCN Red List of Threatened Species**. Available Source: <http://www.iucnredlist.org>. January 8, 2020.

Takahashi, M., Aoki, S., Sugiura, T. and Ueda, K.. 2013. **Nest types and microhabitat characteristics of the Japanese Marsh Warbler *Locustella pryeri***. ORNITHOLOGICAL SCIENCE 12: 3 – 13.